

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 3 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ
2009 ЖЫЛҒЫ 4 АҚПАН**

Ұлттық валютаның айырбастау бағамы туралы

«Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Ұлттық Банктің негізгі мақсаты Қазақстан Республикасында бағалардың тұрақтылығын қамтамасыз ету болып табылады.

Соған қарамастан, ұлттық валюта теңгенің айырбастау бағамына қысымның өсуі жағдайларында соңғы жылдары Ұлттық Банк айырбастау бағамының тұрақтылығын қамтамасыз ету және 1 АҚШ доллары үшін 117-123 теңге шегінде ($120 \text{ теңге} \pm 2\%$) айқын емес дәлізді сақтау бойынша айтарлықтай күш-жігер жұмсады. Бұл экономикалық және қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етуге жағдай жасады. Алайда, алтынвалюта резервтерінің ағымдағы деңгейін сақтау және отандық өндірушілердің бәсекеге қабілеттілігін сақтау қажеттілігі Ұлттық Банктің тарапынан валюталық саясатқа арналған тәсілдерді қайта қарауды талап етеді.

2009 ЖЫЛҒЫ 4 АҚПАННАН БАСТАП ҰЛТТЫҚ БАНК ТЕҢГЕНІ БҰРЫНҒЫ АЙҚЫН ЕМЕС ДӘЛІЗДЕ ҚОЛДАУДЫ ТОҚТАТАДЫ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ВАЛЮТАНЫҢ АЙЫРБАСТАУ БАҒАМЫНЫҢ ЖАҢА ДЕҢГЕЙІН ОБЪЕКТИВТІ ТҮРДЕ ҚАЖЕТ

ДЕП САНАЙДЫ. ТЕҢГЕНІҢ АЙЫРБАСТАУ БАҒАМЫНЫҢ ДӘЛІЗІ $\pm 3\%$ НЕМЕСЕ 5 ТЕҢГЕ АУЫТҚУМЕН БІР ДОЛЛАР ҮШІН 150 ТЕҢГЕ ДЕҢГЕЙІНЕ ЖУЫҚ БОЛАДЫ ДЕП БОЛЖАНАДЫ.

ДӘЛІЗДІ ТҮЗЕТУДІҢ НЕГІЗГІ СЕБЕПТЕРІ:

1. Мұнайға бағалардың төмендеуі

Мұнай Қазақстанның барлық экспортының 60%-на жуығын құрайды және қаржы нарығындағы валюталық түсімнің негізгі қайнар көзі болып табылады. Соңғы жарты жылда мұнай құнының 3 еседен астам төмендеуі бағамдық бағдарларды қайта қарауға мәжбүр етіп отыр. Дегенмен, мұнайға бағалардың өсуі басталған немесе баға деңгейлері көтерілген жағдайда ұлттық валютаның бағамын нығаю жағына қарай бара-бар өзгерту болжанып отыр.

2. Қазақстанның сауда әріптестері-елдерінде және экономикасы шикізат экспортына байланысты елдерде ұлттық валюталардың девальвациясы

Мысал үшін 2008 жылдың басы – 2009 жылғы қаңтар аралығында АҚШ долларына қатысты ұлттық валюталардың девальвациясы Ресейде 44%, Беларусьте - 28%, Украинада - 53%, Ұлыбританияда - 38%, Еуроаймақта - 13%, Норвегияда - 28%, Бразилияда – 31%, Австралияда - 27%, Канадада - 26% құрады.

Нәтижесінде 2008 жылғы 11 айда сауда әріптестері-елдерінің валюталарына қатысты теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамының нығаюы 13% болды, ал 2009 жылғы қаңтардағы алдын ала деректерді

ескере отырып - 16%. 2000 жылдан бастап теңгенің нақты бағамының нығаюы 30% болды.

Отандық тауар өндірушілердің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету үшін айырбастау бағамына тиісті түзету қажет. Қазақстанның 1998 жылғы және 1999 жылдың басындағы тәжірибесі, сондай-ақ бәсекеге қабілеттіліктің нашарлауына ұшыраған басқа елдердің тәжірибесі ұлттық валютаның девальвациясын қоспағанда, тауар өндірушілерді қолдаудың басқа шараларының тиімсіздігі туралы куәландырады.

Теңгенің бір сәттік девальвациясының деңгейі ағымдағы деңгейге 23% аспайды, бұл аймақтың басқа елдеріндегі ұлттық валюталардың девальвациясының орташа деңгейінен төмен. Бұл, бір жағынан, бәсекеге қабілеттілікті қалпына келтіруге мүмкіндік жасайды, екінші жағынан, теңге бағамының одан әрі әлсіреуін шектейтін қосымша фактор болады.

3. Таяу жылдары сыртқы борышқа қызмет көрсету бойынша барынша жүктемесі бар екінші деңгейдегі банктер нақты мемлекеттік қолдауға ие болды және пруденциалдық нормативтерді бұзбай жұмыс істей алады

Сонымен бірге, мемлекет банк секторының сыртқы борышы бойынша міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз ету үшін банк жүйесінің шетелдегі сыртқы активтерін қысқарту жөнінде қатаң шараларды қолданады.

4. Ұлттық Банктің алтынвалюта резервтерін сақтау

2008 жылғы IV-тоқсаннан бастап қазіргі күнге дейін валюта нарығындағы тұрақтылықты қамтамасыз ету және айырбастау бағамын ағымдағы диапазонда ұстап тұру үшін Ұлттық Банк 6 млрд. АҚШ долларын (2009 жылғы қаңтардағы 2,7 млрд. долларды қоса алғанда) жұмсады.

Ұлттық Банк ахуалды объективті түрде бағалайды және жарияланған бағдарларға қол жеткен жағдайда девальвациялық күтулердің әлеуеті сарқылады деп санайды. Бұған қаржы жүйесіндегі теңгелік өтімділіктің тапшылығы негіз болып отыр, бұл шетелдік валютаға деген тұрақты сұранысты қалыптастыруға жол бермейді. Мәселен, 29 және 30 қаңтарда теңгелік өтімділікті шектеу жөніндегі алдын ала іс-әрекеттің нәтижесінде теңге АҚШ долларына қатысты Ұлттық Банктің қатысуынсыз нығайды. Тиісінше, айырбастау бағамының өзгерістері әлсіреу жағына қарай, сол сияқты нығаю жағына қарай да орын алуы мүмкін, бұл теңгелік өтімділіктің нарығындағы және әлемдік валюта нарығындағы ахуалға қарай (бірінші кезекте, еуро-доллар жұбының динамикасына байланысты) айқындалатын болады. Ұлттық Банк валюта нарығындағы алып-сатарлық жағдайдың туындауына қатаң түрде жол бермейді және айырбастау бағамының ауытқуларын алдын ала білуден алшақ болады (ұлттық валютаның біртіндеп әлсіреуі немесе нығаюы жөніндегі айқын трендтер көрінбейді). Сонымен қатар, алып-сатарлық жағдайларды қысқарту мақсатында Ұлттық Банк теңгенің бағамын нығайту алып-сатарларды

шығындарға әкеп соқтыруы үшін дәліздің төменгі шегінен шығу құқығын өзіне қалдырады.

Сондай-ақ Ұлттық Банк оңтайлы күтулерден асатын бағамның ауытқуларына жол бермейді. Бұл ретте валюталық операциялардың қолданыстағы режиміне шектеулерді енгізу әлі көзделген жоқ.

Ұлттық Банк қаржы нарығындағы тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін қосымша шараларды қолданды. Бірінші кезектегі шаралар ретінде төмендегідей іс-әрекеттер жүзеге асырылатын болады:

- 2009 жылғы 5 ақпаннан бастап қайта қаржыландыру ставкасы 9,5%-ға дейін төмендейді;

- 2009 жылғы 3 наурыздан бастап екінші деңгейдегі банктерге қойылатын ең төменгі резервтік талаптар ішкі міндеттемелер бойынша 2%-дан 1,5%-ға дейін және өзге міндеттемелер бойынша 3%-дан 2,5%-ға дейін төмендетіледі, бұл банк жүйесіне 50 млрд. теңге мөлшерінде өтімділікті беруге мүмкіндік береді;

- төлем жүйесінің үздіксіз жұмыс істеуі қамтамасыз етіледі. Ұлттық Банк бекітілген құралдарды кепілге бере отырып, банктерге қажетті қысқа мерзімді өтімділікті беруді жалғастырады;

- айырбастау пункттері банктер тарапынан да, сол сияқты Ұлттық Банктің тарапынан да қолма-қол шетел валютасының жеткілікті көлемімен қамтамасыз етіледі. Екінші деңгейдегі банктердің аймақтардағы филиалдары қолма-қол шетел валютаның айтарлықтай көлеміне ие. Ұлттық Банк сондай-ақ қосымша 600 млн. АҚШ долларын әкелді. Тиісінше, Қазақстанның аймақтары шетел валютасымен

қамтамасыз етіледі, бұл халықтың тарапынан сұранысты қанағаттандыруға мүмкіндік жасайды.

Айырбастау бағамын түзету нәтижесінде отандық тауарлардың бәсекелестік жағдайларының және экспорттық және импорт-алмастырғыш секторларда жұмыс істейтін кәсіпорындардың шаруашылық етудің қаржылық жағдайларының жақсаруы орын алады.

Жалпы нәтиже ретінде төлем балансының айтарлықтай жақсаруы, Ұлттық Банктің алтынвалюта резервтерінің сақталуы күтіледі.

АҚШ долларына қатысты валюта бағамдарының өзгеруі

	2008 жыл			2009 жылдың қаңтар айы	13 айға (1.01.08 - 31.01.09)
	Барлығы	2008 ж. 1-ші жартыжылдығы	2008 ж. 2-ші жартыжылдығы		
Қазақстан	0,4	0,4	0,0	0,6	1,0
Ресей	19,7	-4,4	25,3	20,5	44,3
Беларусь	2,3	-1,2	3,5	25,1	28,0
Украина	52,5	-4,0	58,8	0,0	52,5
Бразилия	32,0	-10,1	46,8	-0,9	30,8
Ұлыбритания	38,5	0,0	38,4	-0,3	38,1
Канада	24,8	3,8	20,2	1,0	26,0
Австралия	21,4	-9,2	28,0	7,1	27,0
Норвегия	29,4	-6,1	37,8	-0,9	28,2
Еуроаймақ	5,5	-7,1	11,7	7,9	12,9

«-» - ұлттық валютаның нығаюы, «+» - ұлттық валютаның әлсіреуі